

УДК 338

Н. В. Попрозман,

канд. екон. наук, доц. каф. Економічної кібернетики Національного університету біоресурсів і природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗРОСТАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Natalia V. Poprozman,

kand .ekon. nauk Assoc. Dep. Economic Cybernetics of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE THEORETICAL BASIS OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND GROWTH OF AGRICULTURAL PRODUCTION

У статті акцентується увага на поняттях економічне зростання та розвиток. Обґрунтовується різниця цих понять та їх значення для формування успішної національної економіки, що є ключовим фактором добробуту кожного члена суспільства. Дослідження показують, що реформа способів господарювання, утворення ринкових засад розвитку економіки викликали процеси дезінтеграції, стимулювали відцентрові сили в різних організаційних формах видів діяльності. В статті підкреслюється, що для аграрного виробництва України достатньо актуальною є розробка і освоєння концепцій формування і використання факторів економічного розвитку, а саме зростання кінцевого результату за рахунок всебічної мобілізації внутрішніх можливостей кожної конкретної виробничої системи, організаційно-економічна модель системної взаємодії факторів економічного розвитку дає можливість досягти гармонійного поєднання всіх основних видів зв'язку при формуванні продукції, зберегти мінімальне відхилення траєкторії розвитку економіки суб'єкта господарювання. Отже, стійким розвитком аграрного виробництва, що є основою розвитку національної економіки слід розуміти такий розвиток, який забезпечує економічну ефективність ведення діяльності з використанням накопиченого фінансово-економічного потенціалу, економічну безпеку та соціально-екологічну стабільність суспільства протягом тривалого періоду.

The article focuses on the concepts of economic growth and development. Grounded difference of these concepts and their implications for the formation of a successful national economy, a key factor in the welfare of every member of society. Studies show that the reform methods of management, the formation of market principles of economic development caused the disintegration processes, stimulated the centrifugal forces in different organizational forms of activities. The article stresses that the agricultural production of Ukraine is urgent is the development and exploration of concepts of formation and use of factors of economic development and growth is the final result by the full mobilization of domestic capabilities of each production system, organizational and economic model of system interaction factors enables economic development achieve a harmonious combination of all major types of communication in the formation of products, keep a minimum deviation of the trajectory of economic development entity. Therefore, sustainable development of agriculture, which is the foundation of the national economy should understand this development that ensures economic efficiency of activity using the accumulated financial and economic potential, economic security and social and environmental stability of society for a long period.

Ключові слова: зростання, розвиток, стратегія, аграрне виробництво, сталий розвиток.

Keywords: growth, development, strategy, agricultural production, sustainable development.

Постановка проблеми. Національна економіка є відкритою динамічною системою, що знаходиться в постійному русі. Рушійними факторами і умовами макроекономічної динаміки є економічне зростання та розвиток. Вітчизняні науковці розвиток визначають як зміни через нововведення, нарощування інноваційного потенціалу і стратегічних ресурсів території, підвищення її конкурентоспроможності з урахуванням інтересів сьогодишнього і майбутнього покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цьому питанню приділяють увагу багато науковців та економістів-практиків серед яких В.Геєць, Л.Шинкарук, М.Скрипниченко, В.Бесєдін, Н.Гончарук, Ю.Лупенко, М.Малік, Л.Забуранна, І.Малій, Т.Клебанова, Б.Данилишин, С.Дорогунцов, В.Мищенко, З.Герасимчук, Л.Масловська, С.Ілляшенко, М.Шапочка та інші. Але питання економічного розвитку в суспільстві стоять гостро і потребують переосмислення і удосконалення підходів до визначення факторів економічного зростання і розвитку, які є основою формування сучасної стратегії економічного розвитку аграрного виробництва.

Метою статті є аналіз та обґрунтування понять економічний розвиток та зростання аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують два протилежні підходи щодо перспектив економічного зростання економічної системи. Прихильники економічного зростання вважають, що це єдиний шлях забезпечення матеріального добробуту й підвищення якості життя населення, а противники вказують на обмеженість природних ресурсів, забруднення довкілля, в тому числі, збільшення техногенних катастроф, що створює загрози екологічній системі нашої планети, тобто перехід до «нулевого зростання».

Слід зазначити, що економічне зростання не є абсолютним благом. Необхідний постійний моніторинг, оцінка наслідків його впливу на всі суспільні явища та процеси. Вважаємо, що інноваційний підхід, відповідальна політика держави та регулювання темпів економічного зростання є передумовою надання економічному зростанню якісного та прогресивного характеру і, відповідно, покращення добробуту кожного члена суспільства.

С.Мочерний, С.Єрохін вказують, що економічне зростання - це процес якісних зрушень у межах технологічного способу виробництва, зумовлених відповідними суперечностями та чинниками і який виражається у збільшенні обсягів суспільного виробництва [1, С.285].

І.Лунина, О.Романюк відзначають, що «...економічне зростання є основним показником розвитку і добробуту будь-якої країни, є однією з головних цілей, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу у порівнянні із зростанням чисельності населення для підвищення рівня життя в країні» [4, С.470].

Зазначаємо, що економічне зростання має важливіше значення, ніж поняття стабільність. Тому збільшення темпів економічного зростання є важливим і незаперечним завданням національної економіки, агропромислової в тому числі.

Згідно позицій Г.Климко, політика економічного розвитку втілюється в життя на основі концепції соціально - економічного розвитку через політику держави в економічно-правовій сфері. Мета макроекономічної політики полягає в досягненні економічного оптимуму розвитку національної економіки.

Необхідність проведення спеціальної стабілізаційної політики державою поділяється політиками і науковцями-економістами усіх розвинених країн. На перше місце серед усіх видів економічної політики держави ставлять її К.Макконелі, С.Брю, С.Фішер, Р.Дорнбуш, Р.Шмалензі [8,С.653], як першочергову при усуненні дисфункцій ринку називають її П.Самуельсон і В.Нордхауз. Як засобу зменшення невизначеності при прийнятті управлінських рішень і контролю за прийняттям та виконанням рішень надає їй Р. Кнаак. Важливе місце у розробці теоретичних питань політики економічного розвитку належить німецьким вченим, зокрема, В.Ойкену.

Наукові праці К.Астапова свідчать, що рівень економічного розвитку залежить, як правило, від людського капіталу та інноваційно-інвестиційної діяльності, В.Черковець розрізняє внутрішні і зовнішні, тимчасові і постійні фактори зростання. Особливо значимою в розрізі сучасних тенденцій функціонування економіки є С-фактори (виходячи з першої літери англійською мовою зазначених факторів) – компетенція, культура, комунікація, творчий потенціал. Тобто А.Андерсеном до традиційно визначених соціально-економічних внесено ще ці чотири фактори. Згідно його висновків економічне зростання відбувається під впливом комплексної взаємодії всіх факторів. В.Федоренко акцентує увагу, на тому, що теорії економічного зростання сформувалися на основі двох джерел – кейнсіанської теорії макроекономічної рівноваги і неокласичної теорії виробництва. Вказує, що загальним для всіх моделей економічного зростання є те, що в них зіставляється хід заощаджень та інвестицій, а метою їх створення є пошук оптимального співвідношення між факторами виробництва; визначення умов, які забезпечать бажані темпи та стабільність економічного розвитку; дослідження найважливіших пропорцій, в тому числі між нагромадженням і споживанням [9,С.379].

Е. Коваленко розглядає як процес відтворення та підкреслює, що це режим функціонування системи, зорієнтований на позитивну динаміку параметрів рівня та якості життя населення, забезпечену сталим, збалансованим та багатфакторним відтворенням соціального, господарського, ресурсного та екологічного потенціалів території.

Провідні економісти розвинених країн розвиток розглядають як процес змін рівня виробництва, обсяг населення, його вікової структура та структура доходів, а також збільшення валового внутрішнього продукту в системі суспільного виробництва з обов'язковим врахуванням соціального розвитку, рівня добробуту населення, розвитку моральних, етичних цінностей, охорони навколишнього середовища [6,С.27].

Таким чином, слід зазначити, що поняття зростання та розвитку взаємопов'язані між собою, проте, існують і відмінності між ними. Згідно Е.Райхліна [7,С.39] взаємозв'язок між економічним зростанням і економічним розвитком пояснюють таким чином: економічне зростання це кількісний економічний розвиток, а економічний розвиток – це якісне економічне зростання.

Ми підтримуємо тезу, що економічне зростання не тотожне економічному розвитку. Економічне зростання є частковим випадком розвитку, може мати різний кількісний та якісний характер змін. Поняття розвитку є більш ширшим та змістовнішим, оскільки характеризує здатність підвищувати якість життя за рахунок сукупності факторів, в тому числі, і за рахунок економічного зростання.

П.Круша відмічає, що економічне зростання не тотожне економічному розвитку. Акцентує увагу на тому, що економічне зростання може відбуватися без економічного розвитку, але економічний розвиток неможливий без економічного зростання. А економічне зростання національної економіки – це такий її розвиток, який призводить до збільшення реального національного доходу за певний період часу та характеризується відповідними індексами та темпами зростання[3, С.215].

Економічне зростання визначається як підсумковий результат розвитку національної економіки, що вимірюється темпами приросту реального обсягу ВВП (ЧВП чи НД) або темпами приросту цього показника в розрахунку на душу населення або збільшення реального ВВП в розрахунку на одного зайнятого. Необхідно відмітити, що деякі науковці зростання визнають лише за умови його довгостроковості, якщо зміни відбуваються в короткостроковому періоді, а потім відзначається зниження, то такі зміни розглядаються як циклічні коливання в розрізі визначеного тренду функціонування досліджуваної економіки.

Закономірністю суспільного відтворення є рух від однієї рівноваги до іншої через порушення першої і формування іншої, нової. Економічну рівновагу можна охарактеризувати як дискретну, а економічний розвиток – як циклічний. Тобто економічне зростання час від часу змінюється спадом виробництва, розвиток – кризою та депресією, зниженням економічної (ділової) активності. Такі періодичні коливання свідчать про циклічний характер економічного розвитку. Спостереження свідчать, що циклічні коливання мають синхронний характер, відбуваються зі сталою послідовністю і, як правило, у чітко визначених часових межах, що дає підстави розглядати циклічність як загальну закономірність економічного розвитку [9,С.382].

Циклічність визначає періодичну зміну рівнів ВВП, безробіття, цін відсоткових ставок і валютного курсу. Серед циклів, що мають вплив на національну економіку, розрізняють: короткострокові - цикл Дж.Кітчина, тривалістю три-пять років; середньострокові – цикли К.Жюглара, тобто ділові цикли, тривалістю близько 10 років; довгі хвилі Кодрат'єва – тривалістю близько 50 років. А звідси, визначення таких актуальних питань, як фази і тривалість підйому, спаду/депресії економічної системи.

На сучасному етапі розвитку національної економіки, який розглядаються як вітчизняними, так і західними науковцями, актуальним є питання сталості розвитку, де торкаються питання екологічної, економічної, соціальної, просторової, політичної, духовної сфер життя населення.

Висновки. Таким чином, науково – обґрунтована стратегія розвитку аграрного виробництва є основою зростання і розвитку цієї галузі та стабільного економічного добробуту кожного члена суспільства, збереження, відновлення і раціонального використання навколишнього середовища та зростання фінансово-економічних, еколого - соціальних показників національної економіки в цілому.

Список літератури.

1. Мочерний С.В. Політекономія: [підручник] /С.В.Мочерний. - [2-ге вид.]. – К.:Вікар, 2005. – 386с.
2. Мікроекономіка і макроекономіка. Будаговська С., Кілієвич О., Пахомова Т. та ін..підручник. У 2 ч. /Вид-я друге. за заг. ред. С.Будаговської. К.: видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2001.-517с.
3. Національна економіка: Підручник / За ред..П.В.Круша. 3-тє вид. – К.: Каравела; Піча Ю.В., 2011.-448с.
4. Основи економічної теорії: політ економічний аспект: підручник /відп. ред. Н.Г.Климко. – 4-вид., перероб. і допов.. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615с.
5. Основи економічної теорії./ За наук. ред. проф. Федоренко В.Г. – К.:Алернта, 2005. – 511с.
6. Theories of Local Economic Development: perspectives from across the disciplines / [edited by R.D. Bingham, R/Mier]. – Newbury Park: SAGE Publication, Inc., 1993. - 319h.
7. Райхлин Э. Основы экономической теории. Макроэкономическая теория валового внутреннего продукта (кейнсианский подход). – М.: Наука, 1997. – С.39 -40.
8. Фишер С.Экономика /С.Фишер, Буш Р.Дорн, Р.Шмалензы; пер. с англ. со 2-го изд. Е.Балашова, Н.Золотухина, Е.Танхилевич, Н.Горюшина. – М.:ДелоЛТД, 1993. – 864с.
9. Основи економічної теорії. /за наук. ред. проф. Федоренко В.Г.- К.: Алента, 2005. – 511с.

References.

1. Mocherniy, S.V. (2005), *Politekonomiia* [Political], 2nd ed., Vikar, Kyiv, Ukraine, p.386.
2. Budahovska, S. Kiliievych, O. Pakhomova, T. And others (2001), *Mikroekonomika i makroekonomika* [Microeconomics and Macroeconomics], 2nd ed., Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «OSNOVY», Kyiv, Ukraine, p.517.
3. Krusha, P.V. (2011), *Natsionalna ekonomika* [The national economy], 3rd ed., Karavela, Kyiv, Ukraine, p.448.
4. Klymko, N.H. (2002), *Osnovy ekonomichnoi teorii: politekonomichnyi aspekt* [Fundamentals of economic theory, political economy dimension], 4th ed., Znannia-Pres, Kyiv, Ukraine, p.615.
5. Fedorenko, V.H. (2005), *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Principles of Economic Theory], Alernta, Kyiv, Ukraine, p.511.
6. Theories of Local Economic Development: perspectives from across the disciplines / [edited by R.D. Bingham, R/Mier]. – Newbury Park: SAGE Publication, Inc., 1993. - 319h.
7. Rajhlin, Je. (1997), *Osnovy jekonomicheskoy teorii. Makroekonomicheskaja teorija valovogo vnutrennego produkta (kejnianskij podhod)* [Fundamentals ekonomicheskoy theory. Makroekonomicheskaya theory gross inner product (Keynesian approach)], Nauka, Moscow, Russia, pp.39-40.
8. S.Fisher, Bush R.Dorn, R.Shmalenzy (1993), *Jekonomika* [Economy], DeloLTD, Moscow, Russia, p.864.
9. Fedorenko, V.H. (2005), *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Principles of Economic Theory], Alenta, 2005. – Kyiv, Ukraine, p.511.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"